

Віктор ГРИЦЕНКО
МОЯ АНТОЛОГІЯ СВІТОВОГО
СОНЕТА

Переклади та переспіви

*Та з радістю пишу я безкінечну книгу -
заради вічного віддав себе в кормигу,
розтратив розум свій, аби він був у вас.*

*Про славу думав теж (кому вона не мила?),
злетів би до зірок, узявши в неї крила,
та й досі пішки йду, нещасний, на Парнас...*

Гійом КОЛЬТЕ

СОНЕТ

*В кайдани закувавши два катрени,
я взяв дві рими для восьми рядків.
А з них середні крайніми обплів -
злились в одно васали й сюзерени.*

*А два терцети – як заключні сцени,
для римування стало більше слів.
Любов я славлю чи таврую гнів,
та числа й лад – постійні шлейфи-трени.*

*Як хтось відкине для строфи закон,
його безглуздою назвавши грою,*

не ввійде він до вінчаної касти.

*А той, хто прагне слави, мов корон,
красу здобуде, вкриту мішурою,
в симетрії карбуючи контрасти.*

Август Вільгельм ШЛЕГЕЛЬ

ІТАЛІЯ

Гвідо КАВАЛЬКАНТІ

* * *

*Кокеток звабліві позори,
умілих вершників блискучий стрій,
човни на хвилях в далі голубій,
розмови про любов, пташині хори,*

*в ранковій тиші непорушні гори,
в ніч місячну раптовий сніговій,
рубіни на обручці золотій,
дзюрчання ручаю, лугів узори -*

*це тільки плями у густім тумані,
якщо мені всміхнеться люба пані,*

краса якої вища похвали.

*Коли надворі раптом вечір смеркне,
то перед Небом все земне померкне,
якщо ви теж закохані були...*

** * **

*Незримий був, володарко моя,
отой, хто серце стис мені рукою.
Що буде біль помічений тобою,
від страху онімів на хвильку я.*

*Кохання бог мав руки ратая:
сирійським лучником, що прагне бою,
безмовно він стояв переді мною -
лиш чувся свист стріли чи нагая.*

*Свою мольбу ти стримала вустами,
та я в ту мить навек позбувся тями -
тікав від тебе, наче гнався біс!...*

*І от я в колі тих, що мають долю
щодня вмирати від страшного болю
й життя топити у потоці сліз.*

ДАНТЕ АЛІГІЄРІ

* * *

*Прийдіть послухати мої зітхання,
сердешні люди – душі благородні,
хоч Богу ті зітхання неугодні,
бо не настала мить моя остання.*

*Бо, зневажаючи моє бажання,
сухі у мене очі від сьогодні.
Колись гарячі руки – вже холодні,
хоч болем в серці жевріє кохання.*

*Почуєте, як зве моя зажура,
ту, котру вбила не стріла Амура,
та котру жде достойне потойбіччя.*

*Побачите мого життя згасання,
бо я в полон віддався без вагання
душі, яка лишила Беатріче...*

* * *

*Подумав я, втомившись від скорботи,
чи винен був, що ми такі хмурні,*

*чи й справді горимо щодня в огні,
мов іншої не маємо роботи.*

*Любові бог лишав мене свободи,
та серцем відчував, що в глибині
мій дух живе, як перше, у мені -
то вже кохання прояви турботи! ...*

*І прагнув знову збутись хвилювання,
мінював безсилля на слабке старання
і, щоб зцілитися, до Вас спішив.*

*Гадав, що скінчиться пора осіння,
та пережив натомість потрясіння,
відчувши, що душа тікає з жил.*

Франческо ПЕТРАРКА

СНОВИДІННЯ

*Світанок зріє, плачуть солов'ї,
та ближні доли сховані в тумані,
а по горі, щоб стрітись на поляні,
киплячим сріблом плинуть ручаї.*

Не бачачи, я відчував Її:

*стояла поруч в золотім убранні...
Дивуючись й радіючи омані,
до ніжної руки простяг свої,*

*купаю їх у сонячнім промінні:
два сонця на небесному склепінні –
світило предковічне і Вона.*

*Затьмарювало перше тільки зорі,
схилившись перед другим у покорі:
Божественна була та яснина...*

** * **

*Завмерли небо і земля вві сні,
і звір затих, і спочиває птиця,
і всипана зірками колісниця
вже об'їжджа маєстності нічні.*

*А я – в сльозах, у розпачі, в огні,
бо вже й перо не втримає десниця.
Єдиний я, кому в цю ніч не спиться,
та образ твоїй – утіхою мені.*

*Так сталось, що, страждаючи від спраги,
в житті я зміг добитись рівноваги:
отрута і нектар – з живих джерел напій.*

*Щоб мить страждань продовжити чудесну,
сто раз помру і стільки ж раз воскресну,
ждучи, коли ти біль, вгамуєш мій...*

** * **

*До ніг її схилявся я в рядках -
сердечним жаром променіли звуки.
І сам з собою зазнавав розлуки:
жив на землі й тягнувсь до зір в думках.*

*Співав про злото кіс у кісниках,
багацько слів сказав про очі й руки,
З блаженством райським міг рівняти муки...
І от тепер вона – холодний прах.*

*А я, без маяка, немов зерня в шкарлупі,
крізь шторм, який мене товче, як в ступі,
пливу життям, кермуючи навгад.*

*Любовний віриш не пишеться без віри!...
Спинитись час: поет зморивсь, а ліри
вже налаштовані на скорбний лад...*

** * **

*Нена сить, лінь, м'які й зручні дивани,
прогнавши благодійність, у полон
нас узяли, неначе дивний сон,
а звички наші нас лишили шани.*

*Йти б нам до мети, але кайдани
та ще багацько всяких перепон.
Ідесь подівся з луком Купідон,
а Гіппокрену¹ випили тарпани.*

*Ця спрага насолод, вінків лаврових! ...
– З дороги, філософіє босяцька!
Йди геть! – кричить підкуплена юрба.*

*Поете, йди! Йди мимо гонорових
і витримай від них удар зненацька.
Важкий твій шлях – така твоя судьба! ...*

Джованні БОККАЧЧО

¹ Гіппокрена – джерело на вершині Гелікона в Беотії, яке утворилося від удару копита Пегаса. За міфом, наділене здатністю давати поетам натхнення.

* * *

*Італіє, усіх племен царице,
де доблесті твої, де геній твій?
Кастильський хор² замовкнув – тож мерщій
над честю муз будь-хто тепер глумиться.*

*Не лаври вже в ціні, а багряниця,
бо нині зло прямує по прямій,
а з калитою всякий вже гордій,
бо голову пусту підмінює скарбниця.*

*В словесності пропав високий стиль -
давно утрачений для кращих з нас
(від тебе вже не ждуть чудес мистецтва!).*

*Журись зі мною – чайкою заквиль:
прихильна доля, люба, повсякчас
до тих, хто став опорою чернецтва...*

* * *

На човнику каталась люба пані,

² Кастильський хор – маються на увазі Музи так званого іспанського Парнасу.

*і спробуй швидшого знайти човна!
Й вражала безліччю пісень вона -
чи щибетав то соловії в гортані?*

*Куди причалить, я не знав зарані,
чекатиму, можливо, допізна,
бо серед дів земних така одна -
богині я зізнаюся в коханні.*

*Побачити й почути диво з див
не я один цим берегом ходив:
немов прочани, йшли до моря люди.*

*І прокидалися в душі моїй
слова, які сказати хочу їй,
які тепер лунають звідусюди.*

Маттео БОЯРДО

*** * ***

*Отару білорунну чи хмарину
жене пастушка в діл, і путь пряма.
Внизу – село, задимлена корчма
і тінь від гір, що залила долину.*

*Зітерши ніт, ратай розправив спину,
бо згодом в полі запанує тьма,
волів своїх звільняє від ярма,
додому гонить втомлену скотину.*

*І тільки я, потрапивши в полон
до дум тривожних, знов забув про сон,
від місяця послання жду таємне...*

*В очах моїх відбилась пастораль -
і стала враз солодкою печаль,
бо на душі – щось болісно приємне.*

** * **

*У тебе, серце, фатум – лиш терзання,
та слухай – голуб стогне на вікні.
Хоча не він в любовній западні,
все ж до твого своє додав ридання.*

*Таке тобі від Неба безталання:
зі мною світ в зажурі день при дні,
лише кохана не пришло мені
ні сліз, ні співчуття, ні покаяння.*

*Отак байдужа до мого митарства,
хоча йому причина – лиш вона,*

котрій віддам життя, не мавши царства.

*Скажи, кохана, в чому таїна?
Заради тебе вдався до фіглярства,
щоб чашу горя випити до дна!...*

Лоренцо МЕДІЧІ

* * *

*Хай почестей шукають невгомонні -
палаців, храмів, сяйва позолот
і тих скарбів, що завдають гризот,
від котрих тисячі ночей безсонні...*

*Казкові квіти квітнуть в оболоні,
пташиний щебет, веселун-рапсод,
в холодній мураві дзюрчання вод,
Мадонни образ на святій іконі,*

*а в нетрях лісу, у громадді гір -
дріада злякана і швидконогий звір,
печери, що не знали днини...*

*Повсюди бачу тільки погляд твій,
яким я любувавсь в полоні мрій,*

та до якого не знайду стежини.

** * **

*Не витерплю повік яскраве світло,
яке так сяє на її чолі.*

*Очам, що звикли кліпати в імлі,
дивитись легше на кипляче срібло.*

*Хоч глузд підкаже – це дитя розквітло,
немов праобраз Раю на землі.*

*Тому-то нам, так зашкарубим в злі,
це – засторога щось вчинити підло.*

*Ні, не для пристрастей ця яснина:
як милість вища, як величний дар,
Всевишнім послана на грішну землю.*

*Всім душам благодать несе вона,
лише свою від решти відокремлю,
бо в ній віддавна незгасимий жар.*

Якопо САННАДЗАРО

ІКАРІЙСЬКЕ МОРЕ

*Це тут упав Ікар. Слід літуна
бурхливі хвилі бережуть і нині.
Тут шлях його закінчився в пучині,
та тільки заздрість – подвигу ціна.*

*Хоч смерть його окуплена сповна,
бо він упав, щоб стати на вершині...
Блаженний той, в чийй страшній кончині
звитягу бачать різні племена.*

*Таїться радість у безмежнім горі,
він, наче птиця, долетів до хмар,
щоб вільним вмерти в голубім просторі,*

*де лиш таким, як він, звели вівтар...
Віки його ім'я хлюпочеться у морі:
в найбільшій із могил лежить Ікар.*

Π'ετρο ΒΕΜΒΟ

*Співав і я. Чи солодко звучали
мої пісні – Господь складе ціну.
Святкові днини вже не поверну:
в сльозах топлю я напади печалі.*

*В людей розумних пристрасті – васали,
моя ж – мене послала на війну...
Мені чи їй – сорочку б гамівну,
а я натомість – зводжу п'єдестали.*

*Закоханий, завжди надіявсь я,
що зачарую співом солов'я,
що словом щирим пом'януть нащадки.*

*Про себе добре думати я звик,
та чують всі лише страждання крик
в сонеті, що не знайде адресатки...*

З НАГОДИ ВТОНЕННЯ КАРЛА VIII³

*О краю мій! Прости за пістет,
але до нього змушують красоти*

³ Карл VIII – французький король (1470 – 1498). Був покликаний в Італію правителем Мілана Лодовіко Моро, який прагнув за допомогою іноземних військ зміцнити свою владу.

*твоїх долин та в сяйві позолоти
розкішний Апеннінських гір хребет.*

*Дай відповідь, якщо спитав поет:
колись тобі скорялися народи,
а нині по тобі бредуть заброди -
чи зможеш ти ще вирватись з тенет?*

*Чому так сталося в лиху годину?
Зневірились ми в Богові хіба,
що Він кладе тебе у домовину?*

*І тішить декого твоя судьба -
підступно завдають удар у спину!
О пасинки! Повік вас жде ганьба!...*

Мікеланджело БУОНАРРОТІ

*Дається важко майстру одкровення,
бо в камені заховане воно.
Шукаю в ньому задуму зерно
рукою, що діждалася натхнення.*

Твоє, Мадонно, лиш благословення

*в моїй роботі служить за стерно.
До неба піднесусь? Впаду в багно?
В моїм умінні – не завжди спасення.*

*Твоя байдужість не зведе в могилу! ...
В Тобі – життя і смерть... Мені ж під силу
втїлити в мармур смерть... Тому спаси,*

*як викличу на герць судьбу лукаву:
дай душу статуї, собі на славу,
митця не вбивши чарами краси...*

ГОРНО ЛЮБОВІ

*У мармурі, в завітній глибині,
вогонь, мов друг, спроможний затаїтись.
І тільки з ним бажає камінь злитись,
щоб згинути в нуртуючій вогні.*

*А згодом затвердіти, як в броні,
і з вищою ціною оновитись,
мов та душа, яка змогла пробитись
із тартари, гартуючись в борні.*

*Прислухайся: в мені вже чутно тріски -
в глибинах серця народились іскри!
Ще мить – і я розвіюся, мов дим.*

*О ні! Вогонь, як біль, душі пасує,
бо в ньому дух росте. Його карбує
Любов своїм чеканом золотим.*

Джузеппе Джоакіно БЕЛЛІ

ТЮРМА

*Як тільки Папа Лев усівсь на троні,
мені в тюрмі всміхнулася свобода.
Подякувати Пані є нагода,
хоча в тюрмі – не гірше, як на волі.*

*Сидиш за ґратами і дякуй долі,
бо кредитор не стукне у ворота.
Безплатний харч – хіба це не вигода?
І спати покладуть не завше долі.*

*Ти не холуйствуєш тепер у пана,
перед очима не мигтить сутана:
гріх відпускати вміємо самі! ...*

*Ти не працюєш, та не менша шана,
як і тому, хто на роботі зрана,
бо за неробство не сидять в тюрмі ...*

Франческо БЕРНІ

* * *

*Любов й Надію нам Всевишній дав,
як шлях важкий до щасної вершини.
Та навесні від них – чверть половини,
і ждати свіжих сил нема підстав.*

*В схололім серці знову льодостав,
на голові посіялись сивини.
У відчаї, можливо, без причини
я кличу смерть для ігрищ і забав.*

*О смерте, друже, символе покою,
я – дерево з опалою листвою:
не сльози їй потрібні – ручаї! ...*

*Надіюся, що стрінешся з мольбою
і, люблячи закоханих, рукою
закриєш очі втомлені мої.*

Джордано БРУНО

* * *

*Одне начало і такі ж причини,
з яких людське життя й космічний рух,
народження землі без повітук,
небесний простір і морські глибини.*

*Для почуттів й ума – одні картини:
немає чисел для усіх розрух,
для виміру астральних завірюх,
для них малі усі земні аршини.*

*Бо тут обман, ворожість, безліч зла,
грязь заздроців наш світ обволокла,
серця жорстокі та низькі бажання.*

*Всі неуки готові йти у бій,
щоб вечором зробити ранок мій,
сховавши в хмари сонячне сіяння.*

* * *

*Хто дух зміцнив нам на краю могили,
забравши смерті жах і присуд долі?
Хто зняв кайдани з душ в земній юдолі,
щоб в тайни Неба браму ми відкрили? ...*

*Вікам й рокам Господь надав вітрила
(твоя це зброя, час!), але доволі -
в моїм житті літа не грають ролі,
бо їхньої я не страшуся сили.*

*А рвусь увись, бо сповнений я віри:
Небес кристали – вже не перепони,
їх подолаю, як здолав я страх.*

*Закостенілі зрушую закони
і думкою пронизую ефіри,
лишаючи внизу Чумацький шлях...*

Томмазо КАМПАРЕЛЛА

ПРО ПРОСТИЙ НАРОД

*Строкатий сильний звір – простий народ:
не знаючи меж своєї сили,
беззаперечно рве він власні жили,
якщо роботу вкаже «ляльковод».*

*Один удар – й немає перешкод,
та звір наляканий, бо часто били.
І буде він таким аж до могили,*

віки не маючи своїх клейнод.

*Не раз і сам знущався над собою,
за гріш себе караючи тюрмою,
хоч попаде копійка до казни.*

*Що світ його, і невтямки народу!
Біда тому, хто вчити мав нагоду:
у груді мудрим вчителям – рожни! ...*

ПРО КОРЕНІ ВСЕСВІТНІХ БІД

*Я народився знищити порок -
крутіїство чи облуду і тиранство.
Але ціню Феміди адвокатство:
май Розум і Любов – її урок! ...*

*У висновках, які зробив пророк,
якщо про істину казав без чванства,
знаходив ліки я від окаянства
та від брехні – стрічається щокрок.*

*Мор, голод, війни, буйство супостата,
пересуди чи суд супроти свата -
біда для тих, хто ще не знав оков.*

Заради влади брат вбиває брата -

*історія на приклади багата...
Рубати корінь зла я в світ прийшов!...*

Джамбаттиста МАРІНО

МАДОННА РАФАЕЛЯ

*Де ангелу земному фарби взяти,
щоб красоту створити неземну?
Напевно, мав за будь-яку ціну
на небі – в Царстві Божім – побувати.*

*Як промінь сонця – локон, пишні шати -
немов Вселенську змалював весну.
Де бачив він таку красу ясну,
що горні духи важать на карати?*

*Божественну, але по-людськи щиру
зобразив посмішку – як символ миру,
в зорі узявши колір для ланіт...*

*Дерзнув він Рай на землю опустити,
тож буде він довіку знаменитим,
допоки існуватиме цей світ...*

РОЗЛУКА

*Пора! Вже зоряниця над полями
рожеві підганяє табуни.
Не треба, Лілла, сліз! А лиш зітхни -
зітхання стануть нашими гінцями.*

*Як, крадучись таємними путями,
Алфей⁴ не ждав побачень до весни,
так наша думка зрине з глибини,
а шлях любові вказано серцями.*

*Зірниці дві палають угорі -
і промінь дружби шле зоря зорі,
хоча не стрітись їм на небосхилі.*

*Над нами пташка тьохкає в гіллі -
дерев коріння, мо', сплелись в землі,
яка всі тайни зберігати в силі...*

Джованні делла КАЗА

* * *

⁴ Алфей – річковий бог.

*Діброва-пустка, подруга печалі,
в цей час, коли пора коротких днів,
стоїть в чеканні з півночі вітрів,
які снігами засипають далі.*

*Вже кучері дубів сивіші стали,
водночас з ними і поет сивів.
Сніг сиплеться з небесних рукавів
на квіти ті, що п'ють лиш води талі.*

*Про ці похмурі та короткі дні,
мов про кончину, думалось мені,
бо радість не прийшла журбі на зміну.*

*Бо холодніша від усіх моя зима,
й злостивий Євр мене сильніш дійма,
й немає вже надій на перемену.*

Вінченцо да ФІЛІКАЙЯ

ДО ІТАЛІЇ

*Ти та, якій недоля дар злочасний -
так чарівну красу – колись дала,
затаврувала, назбиравши зла,*

німіти змусила рабиню власно.

*Італіє, не будь така прекрасна,
стань сильною, як досі не була,
щоб всім, хто прагнув сонця і тепла,
від зустрічі з тобою стало жасно.*

*І не текли б тоді, як з гір вода,
сьогодні раті по альпійських схилах,
не напувала б По чужі стада,
бо ти відстояти свободу в силах.*

*Натомість ти воюєш проти брата,
бо й досі ще служебка супостата.*

Ульберто САБА

ПОЛОНЕНИЙ

*Вся ця місцина, мабуть, презнята
з гравюр старих: майдан, місток, ріка...
Спинялася на мить юрба людська:
я полоненого веду солдата.*

*Ось дітлахи – немовби потерчата,
а ось рибалка – на грудях луска,*

*а ось – жебрак, та схована рука:
його шарманка не для супостата...*

*Прощаючись, віддав солдатик честь -
від Сакса-співака щось в ньому єсть,
та не співав чомусь під час роботи.*

*Мабуть, лиш рік тому призвався він -
з резерву чоботар, боєць піхоти:
летить, як лист, за вітром навздогін...*

** * **

*Себе знайшов я в юрмищі солдат.
В запльованій, прокуреній казармі
чув вперше голос музи за півдарма:
в сонеті всі слова послав назад.*

*Не побоявшись пострілів гармат,
пройшла та муза тил ворожих армій.
Від сліз лиш очі збільшилися стократ -
були великі та безмежно гарні...*

*Я ж був таким, як бачила вві сні
ти, Ліна. Так ти сон свій описала,
що деякі слова зітер вустами.*

*«Ти моряком привидівся мені.
Зійшов на наш причал, а я стрічала...
Ти, знаю, флотське любиш до знестями...»*

ІСПАНІЯ

Хуан БАСКАН

*** * ***

*Життям приніс я радощі кому?
Хто пам'ятає друга-нелюдима?
Бреду життям з роками за плечима,
від сонечка ховаючись в пільму.*

*А заховавшись, спокій де візьму?
Як тільки ніч – вже думка невтомима.
І не рятує від людей ця схима,
й самому важко... Знає Бог, чому...*

*Можливо, що споганив власну долю:
у вічі їй дививсь, немовби тать.
І рветься дух, щоб збавитись від болю,
але не шле Всевишній благодать:*

*щоб щось змінити, треба мати волю -
Любов і Щастя на шляху стоять!...*

** * **

*Душа у жмурки грається зі мною,
а розум бачить, що пошився в дурні,
але, страшко, не стане на котурні:
за щастя він не бідкався з ціною.*

*Обходжу будь-кого я стороною,
щоб не заводити дебати бурні.
Не завше супротивники культурні,
та їхню ницість поясняв нудьгою...*

*Думки німі під тяжкістю такою,
мені ж здалось: живу в часи блаженні,
якщо на мить страждання заспокою.*

*Щоб зберегти всі знахідки щоденні,
стискаю їх я владною рукою,
та тільки пустоту відчую в жмені...*

Гарсіласо де ла ВЕГА

* * *

*Мов карб, у серці погляд ваш, сеньйоро,
та, хоч цей погляд славити я рад,
сонета красномовніший стократ
цей карб очей, дар Неба для актора.*

*Очей сонети – гнів чи непокора?
Таким, як я, немає в них пощад.
Та дане слово не візьму назад:
я – бик, що жде свого тореадора.*

*Я образ ваш на дереві різьблю,
цей вірш пишу і Господа молю,
щоб мій вогонь розплавив вашу твердь.*

*Про вас я думаю щодня й щомить,
заради вас готовий вічно жити
і через вас прийму за благо смерть...*

* * *

*Чужинські землі, синій безкрай моря...
За ними – рідний дім і отчий край,
йому не встиг сказати я «Прощай!»
і чи скажу: чужинська мова поряд...*

*Шукаю ліки від жури і горя:
не взнав путі назад, в душі – відчай!
Молю судьбу: «Хоч смертю покарай!»
Вона ж мовчить, як вчителька сувора.*

*Коли б я мав надію стріти вас,
то вибрався б з цієї круговерті,
та всі надії згаснули давно.*

*Печалі вгамувати є ще час,
та розумію: зцілення – лиш в смерті,
яка боїться стукнуть у вікно!...*

Мігель де СЕРВАНТЕС

*** * ***

*Зимовий день ледь вступить у права,
а вже без ліри зажурилась крона,
без ізмарагду – чорна, як ворона...
Тьмяніє все – дерева й мурава.*

*Вже часом-жорном змелена трава,
бо лиш йому немає заборони.
Але надінуть стовбури корони,
як навесні відродиться листва.*

*І вернеться минуле. І забуте
знов знайдене, можливо, в книжці буде,
бо ж у буття є істина своя.*

*І лиш кохання не воскресне знову:
не слід про щастя і заводить мову,
як ревнощів ужалила змія.*

** * **

*Коли бере Просьоса бубон свій,
тоді від пісні вітер затихає,
червона ружа на вустах палає,
а в бубоні – перлин закличний рій.*

*Велика грішниця чи чародій -
бентежить розум, душу з вас виймає.
А може, цим лиш Небу догоджає?
На похвалу, поете, не скупій.*

*Заплутались у кучерях її
серця закоханих. Сліпий божок
даремно слав їй в серце стріл рої,*

*роздмухавши в очах лише жарок -
ті дві зорі і досі нічий!*

Де сил візьму прогнати їх з думок? ...

Луперсіо Леонардо де АРХЕНСОЛА

*** * ***

*Безпечно час покликав я до бою,
коли наперекір його уставу,
запрагнув відродити добру славу
приречених на забуття судьбою.*

*Захопленість моя була сліпою,
бо маю долю також неласкаву:
помстилася, що я знайшов управу
на тьму віків... А я гордивсь собою!*

*І тут мене, безумця, полонило
кохання – лиш йому моє чорнило
тепер писало з лестоців досьє.*

*Від почуттів час не лишив би й праху,
але для мене він готує плаху,
лишаючи із помсти все як є.*

*** * ***

*Промучившись у полі дотемна,
спить селянин. Ледь прожсене дрімоту,
він знову на ріллі – нову роботу
йому готує вкотре посівна...*

*Коли в повітці плуг і борона,
то виноградник викличе турботу.
А далі – вже жнива, час обмолоту,
знов оранка і знов сівба зерна.*

*Таке призначення Небес людині:
позбавитись не праці, а гордині,
щоб, як на подвиг, йти щодня на труд.*

*Нелегко благо бачити в роботі,
та світ постійний в цім круговороті,
а сьомий піт лише для дурня бруд...*

** * **

*Я не боюсь ні мертвих хвиль, ні шквалу,
ні кораблів піратських із імлі.
Страшні тюремні мури і вали -
не цим лякай людину вже бувалу!...*

Я не боюсь підступного кинджала,

*ні – прямо в серце! – скіфської стріли,
ні куль жарких – не більше, як хули,
грудьми зловлю я свій шматок металу.*

*Від смерті не сховаєшся: вона
усюди знайде, й не її вина,
що не боїться шаблі чи отрути.*

*Тінь забуття – страшніша кабали!
Як про забутих скажемо: «Були...»?
А найстрашніше – зовсім тут не бути!...*

ДО РУЇН САГУНТО⁵

*Не просто стіни: в залишках цих стін
я бачу привид гордості та слави.
Загинув тут Сагунто златоглавий,
і смерть зневаживши, й зганьбивши тлін.*

*Для віку зрадництва це – як проклін,
а нам – це приклад величі держави.
Як лестощі, так і грізьба розправи*

⁵ Сагунто – місто неподалік від Валенсії. Під час Пунічної війни в 219 році до н.е. був зруйнований військами Карфагена. Всі жителі міста загинули, але не здалися в полон.

не похитнули твердь оцих руїн.

*Коли б, Сагунто, стін твоїх примари
мій біль взяли, бо в мене з віком чвари,
було б це здійсненням усіх надій.*

*Якщо тобі, як жертві Ганнібала,
твоя могила пам'ятником стала,
хай з плит твоїх надгробок буде мій!...*

Бартеломе Леонардо де АРХЕНСОЛА

* * *

*Нехай тебе покликали в похід
кров легендарних готів^б, їхні шрами,
хай золотими римськими орлами
прикрасив ти громаддя пірамід,*

*нехай сандал, какао, малахіт
підносиш Марсу ти в похіднім храмі,*

^б Готи – германське плем'я, яке завоювало Піренейський півострів. Знатні дворянські сім'ї Іспанії вважали себе нащадками готів.

*хай Рим захряслий чорними рабами
і за тобою йдуть народи вслід,*

*нехай для смертних став ти вищим світом,
і кожний крок оспіваний пійтом,
хай колесо Фортуни крутиш ти*

*й пісні про тебе вже кладуть на ноти,
та не здобув в походах ти чесноти,
тому й життя – лиш приклад суєти.*

** * **

*Відкрий мені, нарешті, Боже правий,
де сильних духом дівся легіон,
бо знов негіднику готують трон,
а судить нас неправедник лукавий?*

*Від кого владу має князь кривавий,
зневаживши Всевишнього закон?
Чом правдолюбця взято у полон,
а от тюремники – в промінні слави?*

*Чому порок гарцює на коні,
а доброчинця знову жде потала
під переможні вигуки катів? ...*

*Спитав би ще, та німфа уві сні
всміхнулася до мене і сказала:
«Земля, повір, не кращий із світів!...»*

Лопе Фелікс де ВЕГА КАРПІО

*** * ***

*Мій човнику, вперед! Хоча б на крок...
Лжедружбою гонимі й ворождою,
ведем борню із стрічною водою,
та шпагою й пером який гребок!*

*Перо вже стерлось, щербиться клинок,
та все ж ми розминулися з бідою...
Пливе, хоч хвилі йдуть навстріч ордою,
із гавані надій в моря думок...*

*Прав на зорю – і скінчиться вояж,
та, вірний друже, врешті зауваж,
що дружби вічної таки немає!*

*І не знайти такої ж ворожди.
Не пустить друг чи недруг до мети,
бо котрийсь з них цю гавань не минає...*

* * *

*Віддай ягня, добродію чабан!
У тебе, знаю, й так велике стадо.
Ягня ж моє – неначе рідне чадо,
без нього мучуся, немов від ран.*

*Нашийник золотий або аркан
назавше в мене відібрали брата.
Тобі потрібні, мо', річні телята?
Одне віддам! Пробач – пустий гаман...*

*Питаєш докази? Його прикмети:
дзвінки копитця, мовби кастаньєсти,
на шерсті чорній – білі цяточки.*

*Господар – я, а відібрав ти хватко.
Пусти ягнят: впізнає те ягнятко,
яке колись лизало сіль з руки...*

Луїс де ГОНГОРА-і-АРГОТЕ

* * *

В Неаполь поскакав сеньйор мій – граф,

*мого сеньйора – герцога! – ждуть галли...
Дорога полотном! А їх васали
сніданком тішаться з буденних страв.*

*Якщо я Музу в карти не програв
і не писав сеньйорам мадригали,
в корчмі засяду не точити бали,⁷
а заховаюся для добрих справ.*

*Мої колеги – не страшкові діти:
не залякав їх цензор-самодур,
тож як мені за них не порадіти,
не видати й собі щось без купюри?⁸...*

*Хоча потрібні золото й... купюри -
для грішної душі й літератури.*

ДО МАРНОТИ

*Метелика згадай: забувши страх
(його і Фенікс ганити не вправі),
летить в огонь. В останній цій забаві*

⁷ Точити бали – теревенити, вести пустопорожні бесіди.

⁸ Купюри – тут гра слів.

не оживає, мов казковий птах.

*А вже за ним – мільйони бідолах
у полум'ї на мить стають яскраві.
Яка ж бо суть, скажи, у цій розправі,
які боги зберуть згорілий прах?*

*Стовп воцаний – для них тепер могила.
Хоч віск зібрала бджілка легкокрила,
але то ти вбиваєш комахню!*

*Хоча й старечому ти тлінню рада,
коли твій дим у вічі – як пощада,
хоча той дим страшніший від вогню!...*

Францсіско де КЕВЕДО-і-ВІЛЬЄГАС

*** * ***

*Мене вітає батьківський поріг...
Це тут були незрушні бастіони,
але не стало сил для оборони:
підступний час їх доблесть переміг.*

*Іду в поля, де спалений моріг,
нещадне сонце й чабанів прокльони:*

*чортополох все вкрив до оболоні,
де був ручай, вже висушлий барліг.*

*Вертаюсь в дім, пристанище знегоди,
мені не взнати рідної господи,
де згорбивсь навіть посох-мандрівник...*

*Я ж, блудний син, тупив сімейну шпагу!...
За смерть чию карає Бог бродягу?
Конає батьків дім, рве з серця крик...*

** * **

*Хай стіл в заморських стравах у вельможі,
мені не гірше з чаркою вина,
а пояс затягти – не первина,
зате не муляє м'якеньке ложе.*

*Не рви мій плащ дірявий, любий Боже -
у спеку й дощ беріг мене сповна!
Якщо сорочка в мене лиш одна,
який проноза-зłodій вкрасти зможе?*

*Мені і люлька за дівицю ближче,
щоб вилізти наверх, не гнуся нижче,
мій спокій не тривожить вранці паж.*

*Похмілля гарне – краще за сапфіри,
то хай діляга пнеться, бідний, з шкіри:
мені – від Вакха дар, йому – куртаж!...*

Педро Кальдерон де ла БАРКА

*** * ***

*Що краще квітів є у цьому саду,
коли вони світанкам щиро раді,
а ввечері в зажурі від досади,
бо ночі викликають в них нуду.*

*Бо мало красувалися в цвіту,
втішаючи людей на променаді
та бачачи в очах, як у свічаді,
і власну, й перехожих суєту.*

*От ружі зацвіли ще лиш впівсили,
а вже опали перші пелюстки:
колиски вранці – ввечері могили,*

*чого не бачать люди-диваки,
яким життя добряче вкоротили,
бо пролітають, наче мить, віки...*

* * *

*По небесах розсипані світила -
кого не дивував планет парад?
Позичене проміння шлють назад -
його дало їм сонячне горнило.*

*Буяння квітів темрява згасила,
вони стають притулком для цикад.
Здається, ранку не зустріне сад,
а зорям вижити – уже не сила.*

*І наші долі – храми без опор,
а цих зірок вибагливий узор
тримається на сонячному сході.*

*Хоча життя людей – заручник зір,
себе в собі шукаєм до сих пір,
розсіявшись навіки у природі...*

Антоніо МАЧАДО

* * *

Схрестились в мене в серці сто доріг,

*без ліку в нім безхатьків побувало:
бродяг, які забули, що є гріх,
та бідаків, що вигнані з вокзалу.*

*З вітрами свій шукаючи нічліг,
комусь стежини серце протоптало:
і доли, й гори обійшли помалу,
а потім по морях вже шлях проліг.*

*Як матка рій збира – сім'ю бджолину,
як ворон кидає чомусь долину,
облюбувавши кам'яну грядку,*

*хоч сутінки вже впали вечорові,
так серце знов нектар шукає в слові,
щоб задобрити ним чийось біду.*

Федеріко Гарсія ЛОРКА

СОНЕТ ПРО ГІРЛЯНДУ З РУЖ

*Гірлянду з руж! Скоріше! Я вмираю,
плети й співай. Плети і плач над нею.
Бо січень мій скоряється Борею
і сутінкам в душі немає краю.*

*Де зорі-квіти аж до небокраю
поміж любов'ю, що сплелась з моєю,
там першоцвіт оплакує лілею
і цілий рік горить і не згоряє.*

*Пливи грудьми, мої стоптавши луки,
і з рани свіжої всотай цвітіння.
В медових стегнах кров приспи без звуку.*

*Не поспішай. В жагучому сплетінні
ми звідаєм надію й ніжну муку!...
А час стрімкий вкарбує тільки тіні.*

ПОРТУГАЛІЯ

Антоніо ФОРРЕЙРА

* * *

*Коли боровся з темінню нічною,
помітив вас чи сяйво неземне:
вказало путь й покликало мене -
і стали ви зорею провідною.*

Тиран на мій приют не йде війною,

*повік її він більше не почне,
бо серце в мене в грудях – не одне!
В моїй фортеці – ви тепер стіною.*

*Ви – прапор той, який на подвиг кличе.
«Свобода!» – я волаю войовниче,
зриваючи ярмо й окупи з рук.*

*Скінчилась врешті темінь безпросвітна:
зі мною ви тепер, любов відвітна,
і не страшить мене стріла розлук...*

Луїс де КАМОЕНС

*** * ***

*Що нею буду втішений, судьба
мені нечасто подає надію.
Коли ж подасть, від думки я п'янію -
стає на пісню схожою мольба.*

*Вже не потрібна Музі похвальба,
боїться лиш любов, що я прозрію,
і, щоб поет забув про істерію,
на муки шле покійного раба...*

*Заручники зрадливої любові,
дарма шукаєте в сонетах крові,
хоч тайни всі довірено рядкам.*

*Коли і ви, як я, когось любили,
то в сповіді моїй черпайте сили,
бо в друзів по перу черпаю сам...*

Франсіско Родрего ЛОБО

* * *

*Шукаю що і пристрасно бажая?
Томлюсь коханням чи в полоні мрій?
Що втратив я? Хто, врешті, ворог мій
і з ким воюю, втомлений до краю?*

*А хто кохав мене? – вже крик відчаю...
Бажання щезли, мов бджолиний рій,
де взятися тут радості моїй:
люблю, а може, сліпну? Я не знаю...*

*Та знов і знов – вві сні чи наяву! -
фантазія, якою я живу:
незнаний лик з небесною красою.*